

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Jury Excellente Scholen Schoolrapport 2013

Symbion

PRO |

Didam

Woord Vooraf

Voor u ligt het rapport over uw school zoals dat is opgesteld door de Jury Excellente Scholen. Uw school heeft zich aangemeld voor het predicaat 'Excellente School 2013'. De jury heeft de presentaties van en bezoeken aan alle aangemelde scholen bijzonder op prijs gesteld.

De jury heeft gegevens over uw school vanuit verschillende bronnen bijeengebracht. Vooral belangrijk waren daarbij uw presentatie voor de jury, het bezoek aan uw school door een delegatie van de jury, de Inspectiegegevens, de Venstergegevens, tevredenheidonderzoeken en de referenties. Bij elkaar geven deze en aanvullende gegevens naar het oordeel van de jury een adequaat beeld van uw school.

Dit rapport over uw school is het resultaat van een zorgvuldig en afgewogen proces waarin de jury de verschillende soorten informatie van uw school in een kader plaatst en een waardering uitspreekt. Het schoolrapport brengt de erkenning en de waardering door de jury voor de ontwikkelingen op uw school tot uitdrukking en kan andere scholen inspireren.

Voor meer informatie over het proces en de gehanteerde criteria verwijs ik u graag naar het eindverslag 2013 van de jury: 'Maatgevende Scholen II. Excellente scholen in primair, (voortgezet) speciaal en voortgezet onderwijs'. Dit is te vinden op <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/predicaat-excellente-scholen/excellente-scholen>.

Namens de Jury Excellente Scholen,

Prof. dr. Fons van Wieringen

Schoolrapportage

1. Achtergrondgegevens van de school

Gegevens van de school:	
08PS	Symbion
Aanvrager	L. van den Hatert / C. Sebregts
Adres	Hoge Witteveld 2 Didam
Leerlingenaantal	210
Bestuur:	Stichting Quadraam

Symbion is een school voor praktijkonderwijs onder de stichting Quadraam. Onder Quadraam vallen nog tien scholen voor voortgezet onderwijs in Arnhem, Liemers en de Overbetuwe.

Symbion ligt in een nieuwe wijk van Didam en heeft een schitterende huisvesting. Het schoolgebouw is sfeervol en eigentijds. De terreinen rondom de school zijn smaakvol ingericht met tuinen (school en openbaar) en werkplaatsen. De leerlingen van Symbion verzorgen het schoolplein, de tuinen en de openbare ruimten. Op 1 oktober jl. bedroeg het aantal leerlingen 210. De directeur is sinds vier jaar aan deze school verbonden.

De vertegenwoordigers van de jury zijn tijdens hun bezoek aan Symbion begeleid door tweedejaars leerlingen die intern stage liepen. Deze begeleiding was hoffelijk en verzorgd.

2. Motivatie van de school

De onderbouwing die de school bij de aanmelding als kandidaat Excellente School 2013 gaf, luidt als volgt.

'Symbion zorgt dat alle leerlingen een onderwijsaanbod op maat krijgen. Zowel didactisch als inhoudelijk krijgt iedere leerling een aanbod waardoor hij zich cognitief en sociaal-emotioneel maximaal ontwikkelt. De plusklas geeft leerlingen de mogelijkheid om (ook) uit boeken te leren en waar mogelijk het onderwijsaanbod op vmbo-niveau te volgen. Dit heeft een zeer positieve uitwerking op het zelfvertrouwen van de leerling. De leerling is trots op zijn prestaties en stapt zelfverzekerd de maatschappij in. Dat is voor Symbion belangrijk. Daartoe wordt ook de taalontwikkeling door Symbion gestimuleerd. Goede taalbeheersing is een voorwaarde voor sociale redzaamheid en het functioneren in vervolgonderwijs en op de werkplek.

Al tijdens het onderwijs vindt het leren waar mogelijk plaats "in de echte wereld". Dit motiveert de leerlingen enorm en bevordert bovendien de transfer van het geleerde naar de arbeidssituatie.

Oud-leerlingen van Symbion zijn goede werknemers. De school heeft een uitstekende relatie met het bedrijfsleven. Daardoor krijgen leerlingen van Symbion zonder grote problemen stage- en werkplekken. De stichting Quadraam, waar Symbion deel van uitmaakt, heeft een jobcoach-organisatie, die nauw samenwerkt met Symbion, zodat de daadwerkelijke transitie van leerling naar werknemer wordt begeleid en ondersteund. Daardoor zijn leerlingen van Symbion succesvol op de arbeidsmarkt.'

3. De resultaten, breed opgevat (Criterium 1)

Hierbij onderscheidt de jury drie gebieden:

1. resultaten op de kernvakken;
2. resultaten op de andere leergebieden;
3. resultaten op aanvullende gebieden zoals burgerschap, sociaal-emotionele vorming, redzaamheid.

Om recht te doen aan de verscheidenheid in het praktijkonderwijs heeft de jury ervoor gekozen de scholen zelf te laten aangeven op welke terreinen ze opvallend goede resultaten behalen. Daarnaast raadpleegt de jury de Inspectie van het Onderwijs over de door de school behaalde resultaten.

3.1 Resultaten op de kernvakken (Indicator I)

Op grond van de resultaten die de school in 2010, 2011 en 2012 heeft behaald, stond Symbion *wel* in een voorselectie die de Inspectie van het Onderwijs aan de jury heeft verstrekt.

Symbion geeft aan in de periode 2010-2012 goede resultaten te hebben behaald op de volgende aspecten.

	2010	2011	2012
-Percentage einduitstroom naar regulier vervolgonderwijs	34%	48%	52%
-Percentage leerlingen dat twee jaar na de uitstroom nog op het niveau of de plaats zit waarnaar hij of zij is uitgestroomd (of op een vergelijkbaar niveau of bestemming)	80%	70%	80%

Volgens het aanmeldingsformulier boekt de school aantoonbaar goede resultaten op de volgende leergebieden:

- kernvakken (taal/Nederlands, rekenen en wiskunde, eventueel Engels);
- aanvullende leergebieden (oriëntatie op jezelf en de wereld, kunstzinnige oriëntatie, bewegingsonderwijs);
- beroepsgerichte vakken.

De school noemt in de aanmelding de volgende systematiek die zij hierbij gebruikt.

'Voor de kernvakken hanteert Symbion leerstofafhankelijke toetsen van het cito-leerlingvolgsysteem (spelling, lezen, luisteren, rekenen).

Waar mogelijk biedt Symbion het taalonderwijs op vmbo-niveau aan de hand van de methode Talent, met leerstofafhankelijke toetsing.

Symbion biedt drama als therapie, en drama als onderwijs om sociale vaardigheden te verwerven. Dit leidt tot een theatervoorstelling voor (mede)leerlingen en ouders.

Symbion laat een deel van het onderwijs in de echte wereld plaatsvinden. Dit gebeurt onder andere met het onderwijs groen en schilderen. De leerlingen

verwerven in het ATC door het uitvoeren van werkzaamheden voor bedrijven competenties die horen bij werknemerschap.'

De onderwijsopbrengsten van Symbion laten de laatste schooljaren stijgende resultaten zien in de einduitstroom naar regulier vervolgonderwijs op mbo-niveau 1 en 2. De percentages lopen van 2010 tot en met 2013 op van 34% naar 50,8%. In 2012 was dit zelfs 52%. Dit aandeel is zeer opmerkelijk omdat 80% van deze groep bij de instroom een lager (verwacht) uitstroomprofiel had. De uitstroom naar de reguliere arbeidsmarkt is de laatste jaren redelijk stabiel. In 2013 ging het om veertien leerlingen; dat is circa 39% van de schoolverlaters. Van hen had 40% bij de instroom een lager verwacht uitstroomprofiel. Gedurende een à twee jaar wordt deze groep leerlingen op een enkele na begeleid door een *jobcoach*.

Door bevordering van de intrinsieke motivatie, de aandacht te richten op de cognitieve ontwikkeling, een uitdagende leeromgeving binnen en buiten de school te scheppen, de positieve benadering van de leerlingen en de leerlingen zelfverantwoordelijk te maken voor hun ontwikkeling en toekomstperspectief kan de school dit realiseren. Het is kortom de Symbion-methode. Na twee jaar is nog 70% van de leerlingen in opleiding bij het roc en nog 100% op de arbeidsplaats. In 2013 zijn zes leerlingen (17%) vertrokken naar een lager niveau dan destijds verwacht.

Voor elke leerling wordt bij de intake in overleg met ouders en leerling een individueel ontwikkelingsplan opgesteld. In het IOP worden de doelen vastgelegd door de mentor samen met de leerling (en ouders). Dit draagt bij aan de motivatie en het zelfbeeld, de zelfstandigheid en het zelfvertrouwen.

Vanaf leerjaar 1 houdt de school al rekening met de te verwachte uitstroomprofielen: dagbesteding, werkvoorzieningsschap, de vrije arbeidsmarkt of vervolgopleiding en stelt het aanbod af op die niveaus. Het lesaanbod is nauwkeurig omschreven en sluit nauw aan bij wat de leerling elders aan kennis heeft opgedaan. De leerlijnen voor rekenen en taal zijn per leerjaar uitgeschreven. Voor taal is een ruim aanbod aan methoden en ondersteunend, verrijkend of verdiepend materiaal aanwezig. Dit geldt evenzeer voor het vak rekenen. Rekenen en taal worden gedurende alle leerjaren aangeboden. De leerstof kan tot aan mbo worden ingezet (onder andere PrOmotie, Talent, 7Days of Inspiration, Maatwerk en Deviant). In de hogere leerjaren worden leerlingen aangemoedigd om presentaties te houden.

De resultaten, de uitslagen van de methodegebonden toetsen en die van de landelijk genormeerde toetsen (cito) worden in het leerlingvolgsysteem vastgelegd, gediagnosticeerd en geanalyseerd op leerling- en groepsniveau. De prognose wordt eventueel naar onder, maar vaker naar boven bijgesteld. Vastgesteld kan worden dat het team en de schoolleiding het maximale resultaat per leerling weten te behalen. Voor leerlingen die het kunnen en willen is er een meer theoretische opleiding in de plusklas mogelijk. Zij werken met boeken uit vooral het vmbo.

Er wordt opbrengst- en leerwinstgericht gewerkt: stimulerend naar de leerling, planmatig en sturend door het hele team. De PCDA-cyclus zit tussen ieders oren,

aldus de directie. De leerlingen volgen/zien hun eigen ontwikkeling en zijn blijvend gemotiveerd om hun resultaten te verbeteren. Er is sprake van een lerende cultuur en organisatie. Het is daadwerkelijk onderwijs op maat met onderliggende handelingsgerichte procesdiagnostiek.

Uit de benchmarkrapportage van de eigen regio van 2011-2012 blijkt Symbion een prominente plaats in te nemen.

De school geeft aan dat de verhouding uitstroom en het IQ 100% is, omdat de uitstroom naar werk en/of vervolgonderwijs rond de 90% is.

3.2 Resultaten op andere leergebieden uit het standaardcurriculum (Indicator II)

De andere avo-vakken die aangeboden worden zijn onder andere Engels, cultuur en maatschappij, informatica, sport, drama en wereldoriëntatie.

De vakken worden veelal in samenhang aangeboden en kunnen in kleine groepjes of zelfstandig verwerkt worden. Levenswijze worden voorgelegd met de stappen denken-doen-nakijken.

De resultaten worden afgezet op de leerlijnen en nieuwe doelen worden in het IOP geformuleerd. Er is een uitgebreid, betekenisvol en uitdagend arsenaal van materialen toegesneden op wat de leerling aankan. Vanaf leerjaar 3 zet de school voor Engels Go for it in.

Voor wie de basisprogramma's onvoldoende uitdaging bieden, is onder andere vmbo-materiaal (meer theoretisch) en zinvol materiaal uit de wereld rondom de leerling voorhanden.

Juist in het praktijkonderwijs zijn de praktijkvakken van groot belang. De leerlingen werken graag met hun handen en zij moeten ontdekken waar zij goed in zijn om een voor hen passend uitstroomprofiel te kiezen. Vandaar een breed aanbod: schilderen, houtbewerken, koken, techniek/metaal, tuinonderhoud, verzorging, schoolmagazijn en detailhandel.

Een deel van de opleiding, waaronder groenvoorziening en schilderen, vindt al plaats in de echte wereld. Voor alle vakken zijn leerlijnen ontwikkeld en ook hier wordt de leerling uitgedaagd en gestimuleerd.

3.3 Resultaten op aanvullende leergebieden (Indicator III)

De school noemt in het aanmeldingsformulier sociaal-emotionele ontwikkeling als leergebiedoverstijgend terrein waarbij ze zeer goede resultaten boekt.

De school geeft in de aanmelding aan dat ze de volgende systematiek hanteert. 'De school betreft de leerling en diens ouders intensief bij de sociaal-emotionele ontwikkeling en legt periodiek verantwoording af over de resultaten aan ouders en leerling. Daarbij gaat het er vooral om dat de leerling inzicht heeft in de eigen ontwikkeling en de te bereiken doelen. De ontwikkeling wordt vastgelegd in individuele ontwikkelplannen (IOP's).'

De school noemt in het aanmeldingsformulier de volgende vormingsgebieden waarbij ze zeer goede resultaten boekt:

- zelfbeeld;
- werkhouding;
- werknemersvaardigheden.

De school gebruikt hierbij volgens de aanmelding de volgende systematiek.

'Symbion houdt de ontwikkeling van het zelfbeeld, werkhouding en werknemersvaardigheden in alle leerjaren bij in het logboek van het leerlingvolgsysteem. Dit gebeurt onder andere met behulp van competentielijsten die door de mentor en de vakdocenten worden ingevuld. Aan het eind van het derde leerjaar wordt een *assessment* afgenomen, gebaseerd op de Melba-systematiek. Het assessment wordt met de leerling en diens ouders besproken. Op basis daarvan wordt een vakkenpakket samengesteld, waarvan branchegerichte opleidingen een onderdeel zijn. De vorderingen worden gerelateerd aan de stage. Het stagebedrijf beoordeelt de leerling. De beoordeling wordt omgezet in een begeleidingsplan van de stagebegeleider, die dit bij uitstroom via een warme overdracht doorgeeft aan de jobcoach.'

De resultaten van de leergebiedoverstijgende vakken en vormingsgebieden worden vastgelegd in het leerlingvolgsysteem Magister. De leraren houden dagelijks de individuele veranderingen/vorderingen bij. Bij sociale vaardigheden en ook voor burgerschap zijn vijf gouden regels de hele schoolperiode van belang: Wij respecteren elkaar; wij zijn zuinig op eigen en andermans spullen; wij houden ons aan schoolregels en afspraken; wij vechten en pesten niet; wij praten problemen altijd uit. Deze regels worden ook toegepast in de woonsituatie en op het werk.

Ook wordt drama ingezet, wat leidt tot een heuse theatervoorstelling voor leerlingen en ouders. Op de vrijdagmiddagen zijn er keuzeactiviteiten op het gebied van sport, recreatie en vrije tijd. De leerlingen kiezen voor een periode van vier weken een activiteit waaronder *streetdance*, *mountainbiken*, toneel, sieraden maken, *skaten* en *darten*.

4. De omstandigheden waarbinnen de school werkt (Criterium 2)

In de aanmelding heeft de school omstandigheden benoemd die van invloed zijn op de resultaten die ze met de leerlingen behaalt.

4.1 Leerlingenkenmerken en procesinrichting (Indicator IV)

De school noemt in het aanmeldingsformulier de volgende omstandigheden. 'De leerlingen van Symbion stromen uit naar het lokale bedrijfsleven in de Liemers. Er is relatief weinig maakindustrie in onze regio, waardoor de uitstroommogelijkheden beperkt zijn. Ook de crisis zorgt ervoor dat werkgevers terughoudend zijn met het in dienst nemen van personeel. Bouwbedrijven houden op te bestaan en productiebedrijven hebben eenvoudig werk nu nodig voor hun eigen personeel.'

De school houdt hier volgens de aanmelding op de volgende wijze rekening mee. 'Leerlingen van Symbion hebben behoefte aan duidelijkheid, overzicht, structuur en Symbion heeft een gebouw dat ook bij aanwezigheid van meer dan 200 leerlingen een veilig en beschermd gevoel geeft. Het OOP heeft een duidelijke pedagogische taak en is ook op deze kwaliteiten geworven. Symbion zorgt voor een hoge voorspelbaarheid in de organisatie. Dit geldt met name ook voor het onderwijs. Leerlingen hebben greep op het onderwijsproces en weten wat van hen verwacht wordt. Door aandacht en tijd aan communicatie te besteden, weten leerlingen wat ze kunnen, welke ontwikkeldoelen ze hebben en hoe ze via het onderwijs daaraan gaan werken.'

Volgens Symbion is het praktijkonderwijs bedoeld voor leerlingen van 12-18 jaar die beter zijn in praktische dingen dan in theorie. De school heeft een populatie die veelal in moeilijke omstandigheden leven. Leerlingen komen veelal uit laag geschoolde milieus, waarin een matig zelfbeeld domineert. 'Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg.' De werkloosheid onder ouders is de afgelopen jaren sterk toegenomen, veel dienstverlenende en bouwbedrijven zijn failliet gegaan. De familiale omgeving van deze leerlingen heeft geen hoge dunk van het onderwijs. Nogal wat leerlingen zijn afkomstig uit het speciaal (basis)onderwijs. Leerlingen die toegelaten worden, hebben via de Permanente Commissie Leerlingenzorg van de Regionale Verwijzingscommissie een beschikking praktijkonderwijs gekregen. Zij hebben op de hoofdgebieden taal en rekenen een achterstand van twee of meer leerjaren. Dat gaat veelal gepaard met (soms ernstige) gedragsproblemen en motorische achterstanden met name op de fijne motoriek. Zij staan snel klaar om problemen fysiek op te lossen, kunnen moeilijk kritiek verdragen en hebben bij de plaatsing weinig gevoel van eigenwaarde en een negatief zelfbeeld. Leerlingen hebben een IQ van 55 tot 80. Twaalf leerlingen hebben een Igf.

Het doel van Symbion is het begeleiden van leerlingen naar betaald werk bij een bedrijf of in een meer beschermde leeromgeving. De laatste jaren is er sprake van een kentering: leerlingen vertrekken richting mbo.

Leerlingen van Symbion komen uit Didam en wijde omgeving. De omgeving kent weinig maakindustrie; de uitstroommogelijkheden zijn beperkt. Symbion organiseert het onderwijs voor haar leerlingen zowel op school als tijdens de buitenschoolse stages 'in een echte wereld'. Dat zorgt ervoor dat deze leerlingen, die volgens de directie regelmatig met negatieve leerervaringen vanuit het basisonderwijs komen, een bijzondere ervaring opdoen. Het onderwijs op Symbion draagt ertoe bij dat deze leerlingen op termijn een zinvolle en betekenisvolle bijdrage kunnen leveren aan de samenleving.

4.2 *Leerlingenkenmerken en resultaten (Indicator V)*

Symbion gelooft sterk in de talenten van haar jongeren en regelt maatwerk door uitgebreide leerarrangementen aan te bieden. Een op maat geschreven leerarrangement komt tot stand na het analyseren van de onderwijsbehoeften en het ontwikkelperspectief per leerling. Binnen het leerarrangement integreert Symbion de theorie en praktijk door het aanbieden van levensechte contexten, zowel binnen als buiten de school.

De leerjaren 1 tot en met 3 zijn bewust heterogeen van samenstelling mede om de samenwerking van leerlingen te bevorderen. Daarna worden de leerlingen gegroepeerd al naar gelang hun uitstroomprofiel.

Tussen de instroom en uitstroom van een leerling wordt een heldere begeleidingsstructuur aantoonbaar waargenomen. Bij instroom wordt de leerling gescand op drie indicatoren, te weten de leerpotentie, de ontwikkelde vaardigheden en de kind- en omgevingsfactoren. Op basis van de intakegegevens worden individuele leerlijnen taal en rekenen gekoppeld aan een uitstroomprofiel, met de daarbij behorende competenties.

Symbion kent vier niveaus van uitstroomprofielen: dagbesteding, WSW, arbeid, vervolgopleiding. In alle leerjaren worden het zelfbeeld, de werkhouding en de werknemersvaardigheden in het logboek van het leerlingvolgsysteem nauwgezet bijgehouden door mentor en praktijkdocenten met competentielijsten op het

gebied van werk. Ook de leerling zelf houdt een competentieoverzicht Werken bij.

Het primaire proces staat onder leiding van de mentor wat betreft de theoretische vakken en onder leiding van de vakdocenten wat betreft de praktijkvakken. Door het grote aanbod van praktijkvakken en het werken in het Arbeidstrainingencentrum vanaf leerjaar 1 heeft de leerling al vele vaardigheden/competenties ontwikkeld. Aan het einde van het derde jaar wordt een assessment volgens de Melba-systematiek afgenomen, de opbrengsten worden besproken met de ouders en leerling. Op basis van de opbrengsten en gesprekken wordt er een vakkenpakket samengesteld en het uitstroomprofiel gekozen. Branchegerichte opleidingen met officiële certificering zijn een onderdeel van dit vakkenpakket. Het derde jaar staat nog in het teken van extern begeleide stages. In dat jaar werken de leerlingen in de aangeboden uitstroomprofielen gedurende acht weken (een dag per week). Deze kennismaking is van groot belang om tot een definitieve keuze van de stageplek te komen. De dag begint en eindigt op school bij de mentor.

In het vierde jaar begint de echte stage: de leerling is goed geëquipeerd onder andere op het gebied van werkhouding, zelfvertrouwen, tempo en samenwerking. Kortom competent voor de gerichte stage. Stagebedrijven zijn vanaf het derde leerjaar medebeoordelaar van het ontwikkelingsproces.

Symbion heeft voor leerlingen met een perspectief op doorstroom naar het vmbo een plusklas georganiseerd. Volgens de directie wordt uitstroom naar het vmbo door veel leerlingen niet gewenst vanwege hun tevredenheid over Symbion en 'omdat ze het beter doen richting werk en mbo (Symbion verzorgt intern mbo-opleidingen op niveau 1)'. De delegatie van de jury heeft niet voldoende kunnen achterhalen waarom de doorstroom naar het vmbo minimaal is gebleven. De school onderbouwt haar beleid met 'de tevredenheid van leerlingen over Symbion'. Ooit zijn twee leerlingen wel doorgestroomd, maar de directeur was niet overtuigd van de meerwaarde.

Tijdens gesprekken met leerlingen viel de jury op dat leerlingen graag op Symbion blijven, omdat het vmbo ver van hun bed staat. Enkele uitspraken: 'Misschien is het vmbo wel te moeilijk voor mij' en 'Je krijgt daar minder aandacht' en 'Te veel talen op het vmbo'. Een ouder van een oud-leerling suggereerde dat 'het warme bad van Symbion' soms ook leidt tot een te lang verblijf op Symbion voor een bepaalde groep leerlingen. Toch heeft de aanpak van Symbion tussen 2010 en 2013 gezorgd voor een verhoogde uitstroom naar het mbo niveau 1, van 34 naar 50%.

Het primaire onderwijs van Symbion regelt maatwerk voor elke leerling.

4.3 *Benutting van het inzicht in leerwinst bij onderscheiden categorieën leerlingen (Indicator VI)*

Een voorbeeld waaruit blijkt dat de school leerwinst probeert bij te houden en de cijfers over leerwinst vertaalt naar differentiaties aan de onderkant en aan de bovenkant (zwak- en goedpresteerders) is het volgende.

'Docenten voeren regelmatig overleg en stemmen zo hun onderwijsprogramma af. Leerstofafhankelijke toetsen worden op leerjaarniveau uitgewisseld. Goedpresteerders krijgen extra leerstof of leerstof op hoger niveau aangeboden. Ook wordt differentiatie aangebracht door middel van keuzewerktijd, waarbij

leerlingen ieder op hun niveau, afgestemd op hun behoefte (in vorm en inhoud) onderwijsaanbod krijgen. Ditzelfde geldt voor de individuele arrangementen die mogelijk [zijn] voor zowel zwak- als goedpresteerders. Uitstroom naar het vmbo in de regio is ook mogelijk, maar wordt, als het al aan de orde is, door leerlingen meestal niet gewenst vanwege hun tevredenheid over Symbion.'

Leerstofonafhankelijke toetsen worden op jaarniveau uitgewisseld. Dit gebeurt op het terrein van de cognitieve vakken, zoals rekenen en taal (onder andere de citotoetsen en de toetsen die bij Talent horen) en op het terrein van de sociale vaardigheden waaronder Leefstijl. Goedpresteerders krijgen extra leerstof op hoger niveau aangeboden. Differentiatie wordt aangebracht door keuzewerktijd, waarbij iedere leerling op niveau en behoefte onderwijsaanbod krijgt aangeboden. Er is veel aandacht voor zwakpresteerders. Of de versterkte aandacht voor goedpresteerders direct heeft geleid tot een verhoogde uitstroom naar het mbo kan de school niet aantonen. De versterkte aandacht heeft niet geleid tot een verbetering van de uitstroom naar het vmbo.

Symbion heeft leerwinst geboekt met een structurele aanpak van het onderwijsaanbod, inclusief stage, vanaf het eerste tot het laatste leerjaar.

5. De inrichting van het onderwijsproces (Criterium 3)

5.1 Schoolspecifieke aanpak en proceskwaliteit (Indicator VII)

De school noemt in het aanmeldingsformulier drie facetten het meest kenmerkend voor de onderwijsaanpak die ze nastreeft:

- structurering van de leerstof;
- leerkrachtvaardigheden;
- gebruik van toetsen.

De school licht de onderwijsaanpak in de aanmelding als volgt toe. 'Symbion zet personeel in dat didactisch, pedagogisch en inhoudelijk vakbekwaam is. Het leren van de pro-leerlingen wordt besproken en waar nodig onderzocht door middel van leerstofonafhankelijke toetsen en psychologische tests. Sociaal-emotionele problematiek wordt vroegtijdig gesignaleerd en aangepakt. Waar nodig wordt hulp van extern instanties ingeschakeld. Zo worden stagnaties van het leerproces voorkomen.

De docenten werken met een klas op basis van een groepshandelingsplan, zodat er een eenduidige aanpak is. Leerlingen kunnen zich daardoor op de inhoud concentreren.'

De laatste jaren is de uitstroom naar arbeid teruggelopen door verschillende omstandigheden. Steeds meer leerlingen gaan naar het mbo. Deze kentering wordt veroorzaakt door een aantal veranderingen:

- forse werkloosheid binnen de regio;
- leerwinst op het terrein van rekenen en taal, daarmee een loopplank naar het mbo;
- ouders en leerlingen willen dat de leerlingen verder leren;
- pro-plusklas Symbion;
- toename van AKA/groen/horeca-certificaten.

De omslag van Symbion heeft geleid tot een ander onderwijsaanbod. De praktijkvakken zijn in uren gelijk gebleven; de theorie-uren zijn toegenomen. De cultuuromslag is zowel aantoonbaar binnen het primaire proces als binnen de organisatie.

De omslag is meest zichtbaar binnen het primaire proces. Uit de gesprekken met docenten noteerde de jury een aantal opmerkingen.

Opbrengstengericht:

- 'Wat wij doen met onze leerlingen moet iets opleveren, we werken gestructureerd en planmatig en volgen met elkaar de PDCA-cyclus.'
- 'We hebben afscheid genomen van de opvatting: deze leerlingen blijven functioneel analfabeet en daarom houden we ze maar bezig.'
- 'Wij trainen de leerlingen meer op begrijpend lezen en rekenen; we halen eruit wat erin zit.'
- 'Stages zijn een wezenlijk onderdeel van het primaire proces en zijn daarom meer op de normen van buiten gericht.'
- 'Wij zijn volgend, planmatig en sturend in het onderwijsleerproces en gezamenlijk verantwoordelijk voor elke leerling.'
- 'Docenten zijn de eigenaar van het primaire proces, in samenwerking met de stagebedrijven.'

Zorg:

- 'Leerlingen van wie gesignaleerd wordt dat zij dreigen uit te vallen op leergebied of anderszins worden onmiddellijk besproken met het zorgteam waardoor ontsporing in de kiem gesmoord kan worden. Soms is externe zorg nodig; die is altijd snel beschikbaar.'

Tijdens een gesprek met vertegenwoordigers van de stagebedrijven en de wethouder van onderwijs/economische zaken van de gemeente Montferland werd de jury duidelijk dat Symbion voor deze partijen een betrouwbare partner is geworden. Het personeel van Symbion is punctueel, houdt zich aan afspraken en heeft een hart voor deze leerlingen. Het samenwerken met Symbion rond de organisatie van de stages wordt als aantrekkelijk ervaren. 'Wij doen graag met Symbion mee [...].' Inmiddels doen leerlingen voor de gemeente Montferland ervaring op in het onderhouden van gevonden dan wel gestolen fietsen die via de gemeente aan Symbion beschikbaar worden gesteld.

5.2 *Schoolspecifieke aanpak en organisatiekwaliteit (Indicator VIII)*

De school noemt in het aanmeldingsformulier drie facetten het meest kenmerkend voor de wijze waarop ze is georganiseerd:

- personeelsbeleid;
- leerlingtevredenheid;
- de rol van de school in haar omgeving.

De school licht de organisatie van de school in de aanmelding als volgt toe. 'In Symbion staan de leerling en diens onderwijsproces centraal. Er wordt geïnvesteerd in het planmatig, gezamenlijk ontwikkelen van het onderwijs volgens de PDCA-cyclus.

Symbion is de initiatiefnemer van het netwerk Aan het werk in de Liemers. Dat bestaat uit partijen als gemeente Montferland, RSD De Liemers, MKB Zevenaar, MEE Oost-Gelderland en De Ziep (speciaal onderwijs). Het netwerk zorgt ervoor dat er continu aandacht is voor de doelgroep schoolverlaters van het

praktijkonderwijs en speciaal onderwijs. Het zorgt ervoor dat een leerling die na het schoolverlaten uitvalt, direct door een van de partijen wordt opgevangen en teruggeleid naar de arbeidsmarkt.'

De missie en visie van de schoolleiding worden door het team in het gesprek met de afgevaardigden van de jury gedeeld. Uit het tevredenheidsonderzoek onder de medewerkers blijkt de grote betrokkenheid bij de school (8,4 op een schaal van 1-10) en de nog grotere betrokkenheid bij hun afdeling met een score van 8,7. Opvallend is dat de werksfeer als matig ervaren wordt. In het kader van kwaliteitsbeleid wordt, zo blijkt uit het jaarplan 2013-2014, actie ondernomen door gesprekken en het gericht opstellen van een nieuw scholingsplan. De aanpak van de schoolorganisatie is dusdanig dat leerlingen zich veilig voelen en dat de docenten hen met respect behandelen. Bovendien zijn zij positief over de stage. Opvallend in de gesprekken die de afgevaardigden van de jury met de leerlingen hadden, was het zelfvertrouwen dat zij uitstraalden. Ze waren ook positief over hun toekomst.

De PDCA-cyclus is zichtbaar in de hele organisatie: lessen, jaarplan en teamvergaderingen zijn daar voorbeelden van.

Symbion heeft een schoolspecifieke, adequate aanpak ontwikkeld ten behoeve van haar onderwijsproces en de organisatie.

6. Verband tussen de inrichting van het onderwijsproces en de resultaten die de school boekt (Criterium 4)

6.1 Veranderingen vanwege resultaten (Indicator IX)

In het aanmeldingsformulier is de school gevraagd toe te lichten op welke wijze haar aanpak (zowel het primaire proces als de organisatie daaromheen) bijdraagt aan de leerlingresultaten.

'Symbion hecht aan de betrokkenheid van het personeel en wil ervoor zorgen dat de inzet van mensen tot resultaten leidt. Daarom heeft men IiP [Investors in People] ingevoerd. Er is een onderzoek gedaan waarop de directie verbeterpunten heeft geformuleerd. Deze verbeterpunten betreffen de wijze waarop personeel betrokken is bij de vorming en uitvoering van beleid. Ook wordt docenten en onderwijsondersteunend personeel geleerd hoe zij ontwikkelingen planmatig vorm kunnen geven zodat resultaten gerealiseerd worden. Symbion is op weg naar certificering voor IiP.'

De school noemt in de aanmelding de volgende wijze waarop de organisatie bijdraagt aan de resultaten.

'Door focus aan te brengen en planmatig aan verbeteringen te werken, realiseert het onderwijzend personeel verbeteringen in het onderwijsproces. Het personeel is betrokken bij het verbeteringsproces. De veranderingen worden daardoor breed gedragen en uitgevoerd. Symbion heeft bovendien taken zo veel mogelijk laag in de organisatie gelegd waardoor teamleden zich verantwoordelijk voelen voor het goed functioneren van Symbion. Het team werkt met elkaar en voor elkaar. Deze houding komt het onderwijs aan de leerlingen ten goede.'

Symbion heeft de laatste jaren een cultuuromslag in het werken met deze

leerlingen gerealiseerd. Deze cultuuromslag heeft geleid tot een verbetering van de doorstroom naar het mbo, tot meer opbrengsten op het terrein van rekenen en taal, tot meer tevredenheid onder de stagebedrijven en tot een verbetering van de naamsbekendheid van Symbion in en rond Didam. Tijdens het gesprek met enige stakeholders van Symbion werd gezegd: 'Dit is steeds meer een normale school geworden [...]'.
Symbion handhaaft de kwaliteit van de aandacht voor haar leerlingen gedurende twee jaar na het vertrek, door jobcoaches. Deze maken deel uit van het arbeidsplatform van de gemeente Montferland (Aan het werk in de Liemers).

Het personeel heeft door de grote betrokkenheid en inzet gezien dat de resultaten zijn toegenomen. Voor verdere ontwikkeling gebruikt de school Investors in People, dat naar kwaliteitscertificering leidt.

Symbion heeft een beredeneerde opvatting over haar resultaten.

6.2 *Vasthouden van resultaten (Indicator X)*

De school kent een uitgewerkt systeem voor kwaliteitszorg (gericht op de analyse van de opbrengsten op verschillende niveaus). De school beschrijft dit in de aanmelding als volgt.

'Op het niveau van de stichting Quadraam is een kwaliteitszorgsysteem ontwikkeld. Er is een meerjarenplanning voor het afnemen van enquêtes onder diverse doelgroepen, zoals ouders, leerlingen, oud-leerlingen, medewerkers, vervolgonderwijs, toeleverende scholen. Symbion participeert in dit systeem. Doordat er op stichtingsniveau met dezelfde instrumenten voor alle scholen volgens een vaste frequentie wordt gemeten, heeft Symbion een benchmark. Aan de hand van de resultaten van de onderzoeken stelt de directie van Symbion een ontwikkelagenda op, die met de medezeggenschapsraad en de personeelsleden wordt gedeeld.'

Het draagvlak binnen Symbion voor het planmatig werken aan de verbeteringen is groot. Docenten tonen tijdens de gesprekken een kritische betrokkenheid bij de cultuuromslag op Symbion en bij het handhaven van hun kwaliteit. Niet alles wat vanuit het kwaliteitszorgsysteem van de stichting Quadraam komt, is volgens hen direct bruikbaar. Zij willen zelf aan het roer blijven staan van hun eigen ontwikkeling. Symbion hanteert een meerjarenplanning voor het afnemen van enquêtes onder de diverse doelgroepen.

De school weet over de hele linie, van leerjaar 1 tot aan de uitstroom, per leerjaar de resultaten goed vast te houden.

Omdat alle scholen onder de stichting dezelfde instrumenten gebruiken, is een eigen benchmark mogelijk geworden.

Niveau van de stages: elk jaar evaluatie bij de leerlingen. De laatste keer: communicatie 8,5; organisatie en evaluatie van de stage 8,7 en functioneren op de stageplaats 8,2. Vertegenwoordigers van de bedrijven geven gemiddeld een 8. Symbion is excellent in taal en rekenen en op vele gebieden een ondernemende school.

Symbion heeft draagvlak ontwikkeld voor het planmatig werken aan verbeteringen met haar personeel en stakeholders.

6.3 Kwalificatie, professionaliteit, schoolkennis (Indicator XI)

De meest recente tevredenheidsonderzoeken zijn afgenomen in 2012 en 2013.

Gemiddelde score op de tevredenheidsonderzoeken

	Gemiddelde score school	Landelijke score
Medewerkertevredenheid	6,5	-
Oudertevredenheid	7,6	-
Leerlingtevredenheid	7,2	-

De school noemt in de aanmelding de volgende observaties uit de tevredenheidsonderzoeken.

'De tevredenheid van ouders en leerlingen neemt de afgelopen jaren toe. Op stichtingsniveau scoort Symbion goed, met name met betrekking tot leerlingbegeleiding.

De leerlingen die na het verlaten van Symbion gaan werken, behouden hun baan in ieder geval twee jaar dankzij de begeleiding van jobcoaches. Deze jobcoaches zetten de leerlingbegeleiding van Symbion voort. Een keer in de twee jaar wordt de tevredenheid van de (oud-)leerling en de werkgever gemeten. Hieruit blijkt dat deze vorm van nazorg door werkgevers en leerlingen erg gewaardeerd wordt.'

Tijdens de presentatie stelt de school dat ze aanstuurt op resultaten. De school laat ook een aantal voorbeelden zien van harde resultaten (op lezen bijvoorbeeld); zachte resultaten zijn moeilijker aantoonbaar maar de school wil die uitdaging wel aangaan. Op leerlingniveau ligt het uitstroomperspectief aan de basis van het onderwijsaanbod. In grote lijnen wordt opbrengstgericht gewerkt.

7. Het excellentiebeleid van de school (Criterium 5)

Het uitgangspunt van de jury is dat een excellente school zeer goede resultaten behaalt en een weloverwogen onderwijsinrichting laat zien. Daarenboven kan een school op een specifiek excellentiegebied uitblinken. Dat kan betrekking hebben op diverse zaken en bijvoorbeeld gericht zijn op een inhoudelijk domein en/of op een specifieke groep leerlingen.

7.1 Het schooleigen excellentiebeleid (Indicator XII)

De school kent een excellentiegebied waarop ze de focus legt. In de aanmelding noemt de school de volgende focus.

'De taalontwikkeling van de leerlingen is een focus van Symbion. Symbion zorgt dat leerlingen hun taalvaardigheid ontwikkelen, zodat zij in de maatschappij mee kunnen doen. Dat geldt zowel op het gebied van burgerschap als onderwijs en werk. Met de invoering van de referentieniveaus is taalvaardigheid opnieuw relevant geworden. Waar mogelijk behalen de leerlingen referentieniveau 2F. Voor de meeste leerlingen is 1F het hoogst haalbare. Symbion onderzoekt door toetsing het ontwikkelpotentieel van een leerling en stimuleert de leerling om optimaal te presteren. De leerling wordt betrokken in dit proces. Soms betekent dit dat de leerling moet accepteren dat verdere ontwikkeling niet mogelijk is en dat hij compenserende strategieën moet leren gebruiken.'

De aandacht voor het excellentiegebied is gericht op alle leerlingen.

De focus is blijvend gericht op het leren in de echte wereld. Komend jaar moet het Spoorplan opgeleverd worden: een groot groenproject met speelpleintjes in de omgeving van de school. De gemeente en buurtbewoners zijn participant.

Symbion versterkt het opleidingstraject systematisch door te focussen op zowel samenhang tussen theorie en van praktijk, als de onderdelen van de theorie en de stages.

7.2 *Erkenning door externe partijen (Indicator XIII)*

Externe partijen (bijvoorbeeld andere scholen, ouders, andere partners) erkennen het gebied waarop de school uitblinkt. De school licht dit in de aanmelding als volgt toe.

'Het Platform Onderwijs en Arbeidsmarkt heeft Symbion gevraagd om de taalontwikkeling van lager opgeleiden toe te lichten. Symbion heeft een landelijke studiedag voor pro-scholen georganiseerd. Symbion is de aanvrager van kortlopend onderzoek naar de effectiviteit van vraag- en aanbodgericht spellingonderwijs. Verder heeft Symbion geparticipeerd in het landelijke onderzoeksprogramma Onderwijs Bewijs, waarbinnen onder andere het protocol dyslexie is ontwikkeld. In 2009 heeft Symbion de tweede plaats gekregen bij de Onderwijsprijs voor de stimulering van leesvaardigheid. De leerlingen van Symbion hebben veel zelfvertrouwen ontwikkeld op het gebied van taalvaardigheid. Dit blijkt uit hun jaarlijkse deelname aan het Q-dictee, waar zij op niveau 1F in 2012 en 2013 de winnaar waren.'

De herkenbaarheid van het excellentiegebied blijkt volgens de school verder uit:

- externe bezoekers specifiek gericht op dit gebied;
- verworven projectgelden op dit gebied;
- vermelding in publicatie(s) over dit gebied.

Drie benaderde referenten (afkomstig van een collega-school buiten het bestuur, uit het samenwerkingsverband van een aanleverende school en een docent van een andere pro-school) onderschrijven in grote lijnen het beeld van Symbion als excellente school. Een citaat: 'Symbion heeft zelf initiatief genomen om te komen tot het werken met toepasselijke leerlijnen, werkvormen en organisatievormen binnen avo met een bovenschoolse coördinatie. Ik heb de school als innovatief en professioneel ervaren.'

7.3 *Versterking van het excellentiebeleid in de toekomst (Indicator XIV)*

De school heeft plannen om haar excellentiefocus in de toekomst verder te versterken. De school licht dit in het aanmeldingsformulier als volgt toe.

'Symbion streeft ernaar de verworvenheden op het gebied van taalvaardigheid te verbreden en te verspreiden en gaat daartoe samen met Probus, school voor praktijkonderwijs in Arnhem, expertise delen. Symbion hoopt zo de verworvenheden op het gebied van taalvaardigheid beschikbaar te maken voor een bredere doelgroep en door de interactie met collega's van een andere school nieuwe inzichten te verwerven. Om dit alles in goede banen te leiden, wordt een onderwijsontwikkelaar aangesteld die op directieniveau in de organisatie wordt gepositioneerd. Omdat deze persoon nog aangesteld moet worden, zijn er nog geen concrete plannen geformuleerd.'

Voor de genoemde toekomstplannen geldt volgens het aanmeldingsformulier van

de school dat de plannen leiden tot een verbreding van de werking van het excellentieprogramma naar andere subgroepen leerlingen.

Symbion zal haar ervaringen met de ontwikkeling van de taalvaardigheid van haar leerlingen gebruiken om haar excellentiebeleid verder te ontwikkelen in samenwerking met collega-scholen.

8. Opmerkingen Inspectie

Geen aanvullende opmerkingen.

9. Conclusie van de jury

Dit is het eerste jaar dat scholen voor praktijkonderwijs zich aanmelden voor het predicaat Excellente School. Deze scholen beoordeelt de jury aan de hand van de veertien indicatoren die ook voor het reguliere basisonderwijs en voortgezet onderwijs gelden. De wijze waarop naar de school en onderwijspraktijk is gekeken, is uiteraard aangepast aan de specifieke situatie waarin de school of haar leerlingen zich bevinden. De jury heeft zeker oog voor de verzorgende taken van de school, maar beoordeelt vanuit het schoolkarakter.

De onderwijsopbrengsten in brede zin van Symbion laten de laatste schooljaren stijgende resultaten zien in de einduitstroom naar regulier vervolgonderwijs op mbo-niveau 1 en 2. Een mooi resultaat omdat 80% bij de instroom een lager (verwacht) uitstroomprofiel had. De uitstroom is bestendig op de vervolgplek: 70% van de oud-leerlingen zit nog op de geadviseerde plek.

Steeds meer leerlingen gaan naar het mbo. De laatste jaren is de uitstroom naar arbeid teruggelopen door een aantal omstandigheden. De kentering wordt veroorzaakt door forse werkloosheid binnen de regio en door leerwinst op het terrein van rekenen en taal. Daarmee wordt een loopplank naar het mbo gelegd. Ouders en leerlingen willen dat de leerlingen verder leren. De omslag van Symbion heeft geleid tot een ander onderwijsaanbod. De praktijkvakken zijn in uren gelijk gebleven; de theorie-uren zijn toegenomen.

Leerstofonafhankelijke toetsen worden op jaarniveau uitgewisseld. Dit gebeurt op het terrein van de cognitieve vakken en de sociale vaardigheden. Leerlingen worden uitgedaagd, onderwijsaanbod wordt gegenereerd op basis van leerbehoeften, en de onderwijsontwikkeling wordt per leerling nauwkeurig gevolgd en bijgesteld.

De stages zijn een integraal onderdeel geworden van het onderwijsaanbod, in nauwe samenwerking met de stagebedrijven. Stagebedrijven roemen Symbion wegens haar betrouwbaarheid, korte lijnen en liefde voor haar leerlingen.

Symbion heeft in de afgelopen jaren een opvallend proces op gang gebracht op een aantal terreinen: het onderwijsaanbod, de naam en positie van de school, de relatie met de stagebedrijven, de doorstroom naar het mbo. De omslag uit zich op het terrein van taal- en rekenonderwijs en op het terrein van opbrengstgericht werken. De school heeft een cultuuromslag in het werken met deze leerlingen gerealiseerd. Dit veranderingsproces heeft geleid tot een verbetering van de doorstroom naar het mbo, tot meeropbrengsten op het terrein van rekenen en

taal, tot meer tevredenheid onder de stagebedrijven en tot een verbetering van de naamsbekendheid.

Alles overziende is de jury van oordeel dat de school op basis van de door de jury waargenomen kenmerken en gerapporteerde bevindingen het predicaat Excellente School (pro) 2013 toekomt.

